

Ljiljana Maletin Vojvodić

ONI KOJI JEDU PRESNO MESO

(odломци iz rukopisa)

*Jedino što se sa sigurnošću može tvrditi je
da će se ono što bi trebalo da se desi i dogoditi.*

Inuitska filosofija života

Volim glas Jana Kertisa
I *System of Down*
Obojeni program
Mum
Sigur Ros
Filipa Glasa
Larsa fon Trira
Akija Kaurismekija
Alvara Alta
Normana Fostera
Tadao Anda
Vorhola
Debi Hari
Sakamoto
Ejmi Vajnhaus
Kat Von D
Bjork
Marinu Abramović
Trejsi Emin
Volim crveno
I crno.

Šta onda radim na dalekom Severu?

Na obali Atlantskog okeana. U samotnoj drvenoj kući opasanoj ledenim santama i pasjim lavežom. Daleko od svega što me je definisalo, s čim sam odrasla; od svega na šta sam bila navikla i što sam bila naučena da tumačim.

U najsevernijem muzeju na svetu za koji nisam ni mogla prepostaviti da postoji, a kamoći da će u njega stići. Na Grenlandu, u Upernaviku, u kojem su se, kada bi se led počeо topiti, sklanjali Eskimi-nomadi, ostavljajući u njemu svoje žene i decu. I dok bi oni u potrazi za fokama i morževima, saonicama i kajacima kretali put ledenih obronaka, štujući duhove

prirode i brinući se o deci i tim privremenim staništima, njihove bi žene ostajale iščekujući ih da se, na sankama natovarenim mesom, kožom i kljovama, što pre vrate.

* * *

Posmatram svoj ručni sat. I prsten sa likom Merilin Monro.
Tuđi su. Kao i moj crveni ruž na usnama i miris parfema.
Ja više nisam ja.
Ja sam sad neko drugi.
Neko ko živi među javom i med snom, u svetu koji nije moj niti u njemu mogu živeti na način na koji sam navikla da činim.
Jer, ja sam trenutno neko ko razmišlja o ledenim glečerima.
Ko zna ko je bio Knud Rasmusen.
Neko koga muči ponoćno sunce i lenji grenlandski dani. Neko ko može da živi bez vodova i kanalizacije. Da vrši nuždu u plastične kese.
Da li ću biti neko drugi, sve dok se ponovo ne ukrcam u avion za Kopenhagen?

* * *

Nisam verovala da ću među Eskimima živeti niti da ću o njima pisati. Ali, nekakva neo-bjašnjiva sila odvodila me je, poslednjih godina, u daleke, severne predele. Najpre na Island, potom i u Norvešku, Finsku i na Grenland. Da li zbog Miloša Crnjanskog i *Kod Hiperborejaca*? Zbog *Pisama iz Norveške* Isidore Sekulić? Ili zbog toga što i sama živim na severu, istina jedne balkanske zemlje, u koju se, kako je to Crnjanski pisao, preliva *melanolija severnih glečera*.

* * *

Kroz prozor posmatram planine bez vegetacije i goli kamen. Lišajeve i mahovinu. Krvoločni grenlandski psi, okovani lancima, zavijaju u daljini. Leto je. Mesec juli. Svega nekoliko stepeni iznad nule. Jedanaest sati uveče. Mada, samo me sat upozorava na tu činjenicu. Jer, noć ovih meseci ne pohodi zemlju glečera i zaleđenih santi. Bez obzira što će uskoro ponoć, napolju je vedar, svetao dan. Smena dana i noći dešava se isključivo u ljudskoj svesti. Odjednom me trgne nepoznat zvuk. Prasak! Ledeni breg se, uz vodenim ropac survava u vodu.

* * *

Nisam očekivala da ću na Grenlandu ugledati leš tek ulovljenog irvasa nad kojim su nagnuta usta gladnog Eskima. Ali sam u Upernivik sletela ispunjena strahovima, iščeku-

jući insomniju polarnih noći, depresiju, ledene snežne mečave, kovitlace struja i vetrova i krvave ledene sante. Uostalom, najstariji sačuvani grenlandski spomenici su – mumije. Nikakvi crteži, poezija, zapisi u pećinama ili slično, već ledom mumificirana tela šestoro žena i dece. (Lica tih žena izbrzzdانا су crnim tetovažama, dok je, zbog drevnog inuitskog verovanja da nakon majčine smrti dete ostaje nezaštićeno, jedno od dece živo zakopano.)

* * *

Govore da je Grenland mnogo više od turističkih fotografija ili pečata u pasošu.

Mada, zašto bi ikoga privlačilo izolovano ostrvo lišeno leta i toplote, opasano hladnim morima i opkoljeno ledom?

Potreba za pustolovinama? Zabluda koja je zavodila one koji su, vekovima ranije, težili Severu i njegovom Polu, nadajući se da ih, na granici svetova, očekuje Otkrovenje.

Hiperborejska utopija?

Ili samo žudnja da se bude drugaćiji od ostalih?

Da li sam ovoga puta otišla predaleko? Hoće li će magnetizam Severa konačno u ovoj tački početi da bledi?

Mada, zar nije u tome suština života? U *slaganju varke na varku?* U tome da *loviš a budeš ulovljen?*

Svako svoju kožu kamenjem napuni

Svako s njom zaigra

Obasjan sopstvenim zvezdama

Ko do zore ne zastane

Ko ne trepne ne tresne

Taj zaradi svoju kožu.

(Vasko Popa)

Hoću li, na dalekom Severu, *zaraditi svoju kožu?*

* * *

Venecija (iz koje sam i krenula u Kopenhagen, a potom, dalje, za Grenland) iz upernavičke perspektive deluje mi jednako irealno baš kao što mi je tih dana, izgledao Grenland.

Trg svetog Marka, Duždeva palata, Crkva Santa Maria dela Salute, Most uzdijaja, Ponte Rialto, Akademija, karnevalske maske, gondole i gondolijeri u slamnatim šeširima i mornarskim majicama nasuprot jednostavnosti Severa i svedenosti njegovog pejzaža.

I mada su renesansne palate, uski kanali i pitoreskne uličice delovale zavodljivo, meni je tada od toliko patine postalo mučno i ja sam sve vreme žurila da pogledam Bijenale i da što pre krenem za Grenland. Sa istim onim nestrpljenjem i željom sa kojom bih se sada vratila Veneciji. I stala pred *Obešeno srce* Džefa Kunsa ili *Dečaka sa žabom* ispred Punta dela Dogane jer iako mi je, s početka, na Grenlandu, odsustvo svake kulturno-istorijske čitljive konotacije veoma prijalo, već posle nekoliko dana je sve počelo da mi nedostaje.

Da li bi se ovi Eskimi zgrozili nad onim što sam na Venecijanskom bijenalu videla? Jer, na tom hiper-modernom eklektičkom umetničkom vašaru bilo je nasilja, smrti, raspadanja, morbidno modifikovanih ženskih aktova, mrtvih kengura, razapetih paukova mreža, leševa koji plutaju bazenom, biljaka-mesoždera, opustošenih domova, rasturenih brakova, cunamija, kataklizmi, samoubistava, sado-mazohističkih defloracija, samoubilačkih poruka ostavljenih ljubavnika, nacističkih zločinaca, nevinih iskasapljenih žrtava, etičkih kriza, otuđenja, ironije, groteske, parodoksa i provokacije.

Svega onoga što je ovaj moj život ranjavalo, uz šta sam, naučila da živim.

Prepostavljam da bi od svega samo okrenuli glavu. Baš kao što sam i sama učinila nad tim njihovim vezovima, čipkama i perlicama, kopljima i životinjskim lobanjama kojim se ovde ponose.

* * *

Sletanjem na Grenland u roku od svega nekoliko sati, od većine postajem manjina.

Nikom potrebna. Strana.

Na Grenlandu me opseda tuđina. Jezička, kulturološka, civilizacijska. Okružena neznanicima, ledenom vodom i psećim lavežom, ponašam se kao neko meni potpuno stran. Kao neko koga bi tek trebalo da upoznam.

Blizina Severnog pola, grenlandski vazduh i boje, razaraju moj ustaljeni način razmišljanja i reagovanja. Ne nalazim odjeka ni u čemu i ni u kome. Ne prepoznam niti razumem ono što me okružuje. Ni reči, niti boje, ni mirise, mimiku ili pokrete. *Mislim jedno a sve oko mene – vazduh, voda, oblak... kazuje mi drugo. Nazivam pojave i predmete rečima na koje sam navikla, ali oni mi se ne odazivaju.* Ne mogu na pronađem imena za ono što me okružuje a kamoli da se sa tim srodim jer zašla sam predaleko.

Na Grenlandu se drugačije oseća, drugačije se smeje, drugačije čuti. Eskimi se služe aglutanacijama i gutaju se reči. Njima je dovoljan samo jedan slog da bi po intonaciji ili prema boji glasa shvatili o čemu govore.

* * *

Pokušavajući da se iskorenim, dolazim u mesto u kojem su svi duboko ukorenjeni. Počinjem da živim kraj ljudi sa kojima me ne vezuje ni rasa, niti istorija, ni kultura, ni navike, ni prostor, klima – bukvalno ništa.

Ne razumem ove ljude niti ono što oni jedni drugima govore. Shvatam samo da se skoro svaka reč završava na uk, ak, ek, ik, ok ili uk. I da se medved kaže *nanuk*. Grenlandski jezik poseduje komplikovanu sintaksu, budući da jedna reč iskazuju čitavu misao, te se uglavnom sastoji od jedne jedine reči koja je, opet kombinacija različitih morfema. U inuitskom je *Inernerunasuak* muško ime koje označava onog *ko je stvoren suviše brzo*. Nuannarpooq je *frenetično srećan što živi*, lgsivalitek je *onaj kojeg štipa mraz*, Kivkarjuk *liči na oglodanu kost*, Igianguak je *žena s malim vratom*, a Kingutivkarsuk – *žena sitnih zuba*.

Zbog izolovanosti i otpora promenama, Inuiti su s mukom prihvatali nove reči u svom jeziku. Neke su izraze direktno preuzimali, ali su češće koristili slike ili metafore. Tako za

Eskime čitati zapravo znači *nešto slediti*, knjiga je *stvar koja se može prevrtati*, kovani novac je *ono što liči na mesec*, liker *otimač svesti*.

Zahvaljujući slikovitosti i metaforičnosti, grenlandski je zadržao poetičnost koju su izgubili mnogi savremeni jezici. Na grenlandskom *puttaarpoq* sem konvencionalnog *igrati* znači *plesati sa jednog ledenog grebena na drugi*. *Eqisimarpuit* kazuje da neko *hoda ruku pod ruku kao ljubavnici*. Možda nekome ko nikada na Severu nije boravio ove reči mogu zvučati šašavo, ali posmatrajući to ledeno prostranstvo načičano ledenim grebenima, zamisao o nekome ko pleše s jednog grebena na drugi deluje sasvim moguće.

Kako je sneg za drevne Eskime značio život, zaklon, izlaz i smrt i kako je od nivoa semantičkog dešifrovanja reči zavisila šansa za opstanak, sneg na Grenlandu nikada nije bio, prosto, sneg, on je: *kaniq, qirihuq, qirititat, nilak, nilak, nilaktaqtuq, hiku, hiquaq, hikuaqtuaq, hikurhuit, hikuqihuq, hikuliaq, maniraq, hikup hinaa, qainnguq, manillat, kassut, iluliaq, ilullissirhuq, auktuq, quihaq, hirmijaut...* zapravo svež vodeni sneg, zamrznuti, morski, tanki, onaj unutar šatora, novi tek napadali, meki sneg, onaj koji opstaje na ivici leda ili plutajući, otopljeni, sneg sa ledenih bregova...

* * *

Da li neko poreklom iz Srbije može pisati o Grenlandu? I da li iko ko dolazi s druge geografske širine može razumeti duh severnih prostora? Mada, pitanje je i da li možemo pisati o sopstvenoj naciji, o onome čiji smo deo postali i na šta smo prestali da obraćamo pažnju.

Eskimi nemaju kulturoloških potreba, ne govore strane jezike, mnogi od njih ne znaju ni da čitaju ili pišu. Odani su porodici, lovu, ribolovu, domaćoj hrani i naciji i žude za tim da imaju što više potomaka. Na Grenlandu nije novinska vest da je 28-godišnja žena postala članica Parlamenta, već da je članica Parlamenta konačno postala majka.

Njihov život se i dalje sastoji iz rutine. Iz rađanja, borbe za svakodnevni opstanak i smrti. U njima i dan danas govorи duh nomada koji su se uvijeni u kože irvasa, foka i belih medveda hranili presnom ribom i mesom.

Eskimi nisu skloni idolatriji, oni ne obožavaju nego se boje. Strah je obeležio njihov genetski kod, najpre strah od prirode, kasnije od stranaca i od Evrope. Iz njega se, kao i iz želje da se umilostive duhovi prirode, i rodio šamanizam, satkan od usmenog kodeksa, etičkih parabola i pouka koje su, uprkos hristijanizaciji, sačuvane u *kolektivno nesvesnom*. Zbog verovanja da ništa živo ne može zauvek nestati, Eskimi i dalje veruju da duše u Zemljii mrtvih samo produžuju svoj život. Baš zbog toga, smrt bliskih ljudi za njih nije traumatična kao za ljudе sa zapada.

Zaista nisam mogla ni da prepostavim da će među Eskimima živeti. Pogotovo da će uspeti da ih shvatim. No, uprkos razlikama Kalaalit Nunaat je *Zemlja običnih ljudi*. Baš kao i Srbija. Istina, zemlja u kojoj su ljudi u stanju da pojedu poluživu jetru tek ulovljenog baka-lara ili da popiju krv ubijenog lososa. Ali i zemlja nesrećnih, surovih, dragih i detinjastih ljudi koji, uprkos globalizaciji, surovoj prirodi i globalnom zagrevanju nastoje da žive na način na koji su to vekovima činili.